

Akademik Özgürlük İçin Ne Yapmalı?

Üniversiteler epeydir çok yönlü bir dönüşümden geçiyor. Öğrenciler, öğretim elemanları, ders içerikleri ve hatta üniversitenin bizatihi kendisi dönüşüyor.

İlkin, üniversitenin sermayenin ihtiyaçları uyarınca yeniden yapılandırıldığını görüyoruz. Elbette ki bu yeni değil; ABD’de, Kanada’da ve Avrupa ülkelerinde 1970’lerde başlayan dönüşümün bir benzerini yaşıyoruz. ABD’de 1970 sonrasında üniversite kampüsleri önemli bir sermaye birikimi alanına dönüştürülmüştü. Bu süreçte bilimsel etkinlik sistematik biçimde entelektüel sermayeye ve böylece entelektüel mülkiyete dönüştürüldü. David Noble (2003) bunu iki aşamalı bir süreç olarak tarif ediyor: İlk üniversitelerin araştırma işlevinin metalaştırılması, bilimsel ve mühendislik bilgisinin patentli, özel mülkiyetli, piyasada alınıp satılabilen ürünlere, metalara dönüştürülmesidir. İkincisi ise, bizatihi üniversite eğitiminin metalaştırılması; yani derslerin ticari olarak alınıp satılır ürünlere, metaa dönüştürülmesidir.

Marx *Kapital*’in önsözünde Alman okura şöyle sesleniyordu: İngiliz sanayi ve tarım işçilerinin durumuna omuz silker, yahut iyimser bir biçimde Almanya’da işlerin bu kadar kötü olmadığı düşüncesiyle kendini avutursa, ona açıkça şunu söylemeliyim: “*De te fabula narratur*”. Çünkü, diyordu Marx, “Sanayi yönünden daha çok gelişmiş bir ülke, daha az gelişmiş ülkeye ancak kendi geleceğinin imgesini gösterir”.

Bugün içinden geçtiğimiz süreç, ABD’de, Kanada’da yahut Avrupa ülkelerinde erken dönemlerde yaşananların bizim hikayemiz olduğunu gösteriyor. Peki Türkiye’de bu dönüşümün dinamikleri nelerdir? Üniversitelerdeki dönüşümün sermaye birikimi için önemi okuyabileceğimiz en iyi örneklerden biri *Türkiye Sanayi Strateji Belgesi*’dir. Belgede sanayi stratejisinin hedeflerinden biri “üniversite-sanayi ve kamu işbirliğinin kurumsallaştırılması ve üniversitelerde bilimsel çalışmaların ticarileştirilmesi” olarak ifade edilmiştir. Belgeye göre, uluslararası pazarlardaki rekabet gücünü artıracak ürün / üretim yöntemi geliştirilmesi doğrultusunda lisansüstü - doktora tezleri desteklenecektir. Belgede yapılan GZFT Analizinde “ülke genelinde üniversite-sanayi işbirliği imkânı” ‘fırsat’ olarak değerlendirilmiştir.

İkinci olarak, üniversiteler sermaye birikimi alanına dönüştürülürken, üniversite çalışanları da sermayeye hizmet veren kişilere dönüştürülmektedir. Örneğin, belgede belirtildiği üzere sanayi kuruluşlarının uzman akademik personele ulaşması için üniversitelerde mevcut personel veri

tabanı sanayi şirketleriyle paylaşılacaktır. Bu dönüşümün bir yanı bilimsel, bağımsız araştırmacı yetiştirmek düşüncesinin giderek aşınması; öbür yanı bilim insanlarının şirket çalışanına dönüştürülmesidir. Bu süreçte elbette üniversite çalışanları da esnek ve güvencesiz çalışma koşullarına uydurulmaktadırlar. Aynı Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde yaşadığı gibi Türkiye’de de güvenceli kadrolar (*tenure*) giderek azalmaktadır.

Bu dönüşümün politik / ideolojik ayağı ise, üniversite kadrolarının, çalışanlarının ve öğrencilerinin dönüştürülmesi; üniversitelerin her türlü ‘muhaliften’ temizlenmesidir. Son bir senedir yaşadığımız süreç, üniversitelerdeki dönüşümün son ayağını oluşturuyor gibidir. Elbette ki bu yeni değildir; 50 D mücadelesi veren araştırma görevlileri var örneğin. Bu son dönemde KHK’lar geniş bir temizlik operasyonuna olanak tanımıştır: Şimdi de hükümet her türlü muhalif sesi susturmak, barış isteyen, hakkını arayan, eleştiri yöneltten herkesi üniversitelerden dışlamak istemektedir. Barış için imza atan akademisyenlerin KHK’larla kamu hizmetinden ihracı da bu sürecin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle mesele sadece üniversitelere geri dönmek mücadelesiyle sınırlı değildir; esas mesele üniversitelerdeki çok yönlü dönüşüme dur diyebilecek örgütlü gücü inşa etmektir.

1990’larda ODTÜ’de bir belgesel film yapılmıştı: *Mesele-Meselem*. ODTÜ’nün 1970’lerden bu yana değişen profilini anlatan filmde, eskiden öğrencilerin, öğretim üyelerinin, çalışanların ortaklaşan Meselesi olduğu, ancak günümüzde herkesin kendi meselesine gömüldüğü anlatılıyordu. Bu karşılaştırma sanki her dönemde yeniden yeniden üretiliyor. Sadece üniversitelerde de değil, toplumun her alanında karşımıza çıkan bir dönüşüm bu. Ve elbette ki üniversite mücadelesi de toplumsal mücadeleden ayrı değil. Bir yandan üniversite içinde mücadeleyi örgütlemek öbür yandan üniversite mücadelesinin toplumsal mücadeleyle bağını kurmak gerekiyor, zira bu ***hepimizin Hikayesi, hepimizin Meselesi!***

Yararlanılan Kaynaklar

Marx, K. (1997) *Kapital 1. Cilt*, Çev. A. Bilgi, Sol Yayınları.

Noble, D. (2003), “Digital Diploma Mills”, Johnson, B., Kavanagh, P. ve K. Mattson (der.), *Steal This University: The Rise of The Corporate University and The Academic Labor Movement* içinde, Routledge: New York, s.33-49.